Motiva

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Isa-Maria Bergman
Päivi Laitila
Ulla Suomi

11.10.2021

Eduskunnan talousvaliokunta

Pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta
Asia: HE 146/2021 vp hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Motiva Oy:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Motiva Oy kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022.

Vähähiilisen, hyvinvoivan ja kansainvälisesti kilpailukykyisen yhteiskunnan rakentaminen vaatii pitkäjänteistä ja määrätietoista toimintaa kunnianhimoisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Pitkäjänteinen ja ennakoitava toimintaympäristö lainsäädäntöineen, velvoitteineen ja kannustimineen on edellytys onnistuneelle liiketoiminnalle ja siten koko Suomen kilpailukyvylle.

On tärkeää varmistaa ja vahvistaa eri hallinnonalojen välinen saumaton yhteistyö ja siten mahdollistaa eri hallinnonaloilla toteutettavien toimien maksimaalinen vaikuttavuus. Useisiin suuriin haasteisiin, kuten ilmastonmuutoksen torjunta, sosiaalinen kestävyys, liittyvät ongelmat ja haasteet ovat yhä enemmän systeemisiä ja niiden ratkaisemisessa tarvitaan poikkitieteellistä ja kokonaisvaltaista otetta yli hallinnonalojen. Julkisella sektorilla on mahdollisuus luoda ja vauhdittaa kestävien ratkaisujen kysynnän kehittymistä (mm. kiertotaloutta ja vähähiilistä energiantuotantoa) muun muassa kestävien julkisten hankintojen avulla. Tärkeää on myös aktiivisesti edistää referenssien kehittymistä ja niiden esiin tuontia.

Valtion kestävän kehityksen yhtiö Motiva Oy on asiantunteva ja vaikuttava in-house yhtiö, joka vie tehokkaasti käytäntöön ohjelmia ja toimenpiteitä yhteistyössä eri hallinnonalojen sekä laajojen kunta- ja yritysverkostojensa kautta.

Nostamme seuraavassa esiin muutamia keskeisiä näkökulmia eri hallinnonaloilla ja alueilla.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen energiantuotannossa ja energian loppukäytössä ovat keskeisessä osassa kansallisen hiilineutraaliuden saavuttamiseksi vuoteen 2035 mennessä. Energiatehokkuudella ja hukkalämmön tehokkaalla hyödyntämisellä on keskeinen rooli niin kansallisen hiilineutraaliustavoitteen, EU:n energia- ja kasvihuonekaasupäästötavoitteiden kuin Pariisin sopimuksen mukaisten ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Pidämme tervetulleena, että energiatehokkuuden edistämisen resursointia on joiltakin osin kohennettu nykytilanteesta. On ensiarvoisen tärkeää, että energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistämistavoitteiden ja velvoitteiden toimeenpanoon resursoidaan määrätietoisesti ja pitkäjänteisesti. Siksi on

tärkeää turvata riittävät resurssit niin kentällä eri kohderyhmille suunnatun edistämistyön toimeenpanoon kuin vastuuministeriön ja toimeenpanoviraston omiin toimintamenoihin politiikkatoimien ja ohjelmien toimeenpanossa.

- Pidämme erittäin positiivisena energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistämisen momentin (32.20.20) resurssin palauttamista vuoden 2020 tasolle. Ottaen huomioon jo nyt kasvaneet niin kansalliset kuin EU-tason tavoitteet sekä jo näköpiirissä olevat energiatehokkuuteen ja uusiutuvaan energiaan liittyvät edelleen kiristyvät EU:n ja sitä kautta myös kansalliset tavoitteet, olisi määrärahan kasvattaminen kuitenkin välttämätöntä. Näin varmistettaisiin pitkäjänteinen ja vaikuttava toiminta muun muassa loppukäyttäjien neuvontaan ja energiatehokkuussopimustoiminnan toimeenpanoon.
- Energiatehokkuussopimustoiminnan tuloksellisuus on ollut, ja on, keskeisessä asemassa energiatehokkuusdirektiivin kautta tulevan kansallisen sitovan kumulatiivisen energiansäästötavoitteen saavuttamisessa. Tavoitteet ja hallinnollinen työ ovat kasvaneet jo vuonna 2018 lopussa voimaan tulleen uudistetun energiatehokkuusdirektiivin ja EU:n hallintomalliasetuksen kautta ja käsittelyssä oleva Euroopan komission energiatehokkuusdirektiiviehdotus kasvattaa entisestään paineita niin toimeenpanon tuen kuin toimeenpanoon liittyvän seurannan, raportoinnin ja valvonnan riittävälle resursoinnille. Energiatehokkuussopimustoiminnan toimeenpanoon kohdistettu resurssi on kuitenkin pysynyt jo vuosia samalla tasolla huolimatta kasvaneista tavoitteista ja velvoitteista.
- Hukkalämpöjen mahdollisimman tehokkaan hyödyntämisen edistämiseksi, pidämme positiivisena, että kaukolämpöverkkoon lämpöä tuottavat lämpöpumput, konesalit ja sähkökattilat, kaukolämpöverkon ulkopuoliset konesalit, jotka täyttävät energiatehokkuus- ja energian hyödyntämiskriteerit sekä teollisen kokoluokan kiinteistökohtaiset lämpöpumput, geotermisten lämpölaitosten kiertovesipumput sekä kierrätysteollisuus, siirretään alempaan sähköveroluokkaan.

Elpymis- ja palautumissuunnitelman kautta kohdennetaan merkittävää rahoitusta energiatukeen mm. energiainfrastruktuuri-investointeihin ja uusiin energiateknologiainvestointeihin.

- Tämä on hyvin kannatettavaa, mutta samaan aikaan tulisi lisätä rahoitusta myös pienempien investointien toteuttamiseen sekä käyttöteknisten toimien ja viestinnän lisäämiseen. Esimerkiksi energiamurros ja sektori-integraatio tulevat vaatimaan eri osapuolten, kuten rakennusten omistajien ja käyttäjien, tarpeiden huomioon ottamista ja näihin liittyviä edistämistoimia, mitkä vaativat resursseja.

On erinomaista, että kiertotaloudesta rakennetaan Suomen talouden perustaa. Työ- ja elinkeinoministeriön toimialan talousarviossa painopiste kiertotalouden strategisen edistämisohjelman toteuttamisessa on EU:n elpymisvälineen kautta rahoitettavat uudistamishankkeet.

- Pidämme erityisen tärkeänä valtuutusvarausta keskeisten materiaalien ja teollisuuden sivuvirtojen uudelleenkäyttöä ja kierrätystä edistävien investointien tukemiselle. Näemme kuitenkin huolestuttavana, ettei ministeriön omiin toimintamenoihin ole kohdennettu varoja kansallisen materiaalitehokkuuden tai strategisen kiertotalousohjelman toimeenpanoon. RRF-ohjelmasta rahoitettavien merkittävien uudistamishankkeiden lisäksi tarvitaan kansallisesti koordinoitua toimintaa, joka myös huolehtii siitä, että kokeilujen ja hankkeiden pohjalta syntyy skaalattavia toimintamalleja ja ratkaisuja.
- Pidämme erittäin tervetulleina KEINO osaamiskeskukselle osoitetut määrärahat. Julkisilla hankinnoilla on strateginen rooli eri politiikkatavoitteiden toimeenpanossa ja alueellisen elinvoimaisuuden vahvistamisessa.

Ympäristöministeriön hallinnonala

Talousarvioesityksen mukaan toteutetaan vuonna 2020 valmistuneen valtakunnallisen kiertotalouden edistämisohjelman ympäristöhallinnon alan toimia, päivitettyä valtakunnallista jätesuunnitelmaa ja kansallista muovitiekarttaa. Kiertotalouden edistymistä seurataan aktiivisesti ja kehitetään edelleen jäte- ja tuotetietojärjestelmiä. Materiaalitorin käyttöä laajennetaan. Julkisten hankintojen vaikuttavuutta lisätään muun muassa green deal -sopimusten avulla.

- Pidämme ministeriölle osoitetut määrärahat kiertotalouden strategisen ohjelman toimeenpanoon erittäin kriittisinä.

Pidämme erittäin positiivisena, että asuinrakennuksien energia-avustuksiin on kohdennettu 40 milj. euroa, ja öljystä luopumisen avustusta pientaloille sekä kunnille jatketaan, ja laajennetaan seurakunnille. Edellä esitetyt toimenpiteet ja niihin varatut resurssit ovat mitä tarpeellisimpia.

- Jotta toimenpiteiden toteutuminen etenee suunnitellusti ja hallitusti, tarvitaan myös riittävästi resursseja toimenpiteitä tukevaan neuvontaan ja viestintään, sillä toimenpiteet kohdistuvat hyvin erilaisiin ja eri lähtökohdista toimiviin kuluttajiin.

Olemassa oleva kiinteistökanta on avainasemassa vähähiilisen yhteiskunnan toteuttamisessa, joten pitkän aikavälin korjausrakentamisen strategian (2020–2050) toimenpiteille tulisi suunnata nykyistä enemmän resursseja tiekartan mukaisesti mm. eri toimijoiden osaamisen kehittämiseen ja viestintään muuttuvassa toimintaympäristössä.

- Euroopan tasolla keskeisintä rakennuksiin liittyvää ohjauskeinoa eli rakennusten energiatehokkuusdirektiiviä uudistetaan parhaillaan ja on tärkeää varata jatkossa resursseja uudistetun direktiivin toimeenpanon valmisteluun ja toteuttamiseen nykyistä enemmän.

Budjettiehdotuksessa todetaan, että kehitetään yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tapoja edesauttaa vähähiilisiä ja energiatehokkaita ratkaisuja sekä innovaatioita julkisella sektorilla sekä kuluttajavalinnoissa.

- Pidämme erittäin tärkeänä, että julkisen sektorin ohella kuluttajille pystytään tarjoamaan selkeää ja ajantasaista tietoa.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

Ilmastonmuutoksen hidastamisessa liikenteen, etenkin tieliikenteen päästöjen vähentäminen on keskeisessä roolissa ja sen keinoja ovat muun muassa kestävien liikkumismuotojen, kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen osuuden lisääminen, kuluttajien ja yhteisöjen vähäpäästöisten ajoneuvovalintojen tukeminen ja digitaalisuutta hyödyntävien liikennepalvelujen edistäminen.

- Kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen ehdotetaan 4 milj. euron määrärahaa, mitä pidämme erittäin kannatettavana. Tavoitteiden saavuttamiseksi tulee tarjota kestävien liikkumistapojen viestintää ja neuvontaa niin kuluttajille, työnantajille kuin muillekin kohderyhmille.

Alueiden kehittäminen

Elvytysrahoitus ja muut EU-tason rahoitusinstrumentit kuten Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan kansallinen ohjelma painottavat vihreää kasvua, kuten erityisesti energiatehokkuuden ja kiertotalouden edistämistä.

Rahoituksen kansalliseen koordinointiin on panostettava, jotta alueet eivät kilpaile keskenään vaan kehitämme kansainvälisesti kilpailukykyisiä ratkaisuja vaikuttavasti.

- Pidämme tärkeänä, että myös ohjelman koordinointi- ja viestintätyöhön sekä alueellisten liiketoiminta- ja innovaatioekosysteemien kansalliseen verkottamiseen, koordinaatioon ja neuvontaan varataan riittävät resurssit. Käsittääksemme tällaista resurssia ei kuitenkaan ole ohjelmatyöhön varattuna.

Valtion kestävän kehityksen yhtiö Motiva rakentaa ja kehittää yhteiskuntaa tarjoamalla asiantuntija- ja viestintäpalveluja eri hallinnonaloille. Eri hallinnonalojen tavoitteiden ja toimenpiteiden käytäntöön vienti vaatii vahvaa osaamista ja kokemusta käyttäjä- ja kohderyhmälähtöisestä neuvonnasta ja viestinnästä, jota Motivassa on yhdistettynä laajoihin verkostoihimme ja osaamiseemme kestävän kehityksen alueella. Olemme luonteva ja luotettava toimija systeemitasoisten innovatiivisten ratkaisujen ja verkostoekosysteemien kehittämiseen, toteuttamiseen ja skaalaamiseen.

Helsingissä 11.10.2021

Motiva Oy

Vesa Silfver
toimitusjohtaja